

Slovenski dom

Stev. 13

V Ljubljani, sredo 17. januarja 1940

Leto V

Slovesni zaključek knežjega obiska v Zagrebu

Po ogledu zagrebskih kulturnih in drugih znamenitosti sta knez namestnik Pavle in kneginja Olga včeraj obiskala tudi dom dr. Mačka v Kupincu

Zagreb, 17. jan. o. Včerajšnji dan sta knez-namestnik Pavle in kneginja Olga porabila za obisk raznih kulturnih in človekoljubnih zagrebskih ustanov.

Knez namestnik Pavle je ob 11 dopoldne obiskal zagrebski narodopisni muzej v spremstvu bana dr. Šubišića. Dragocene hrvatske narodne in zgodovinske zanimivosti ter dragocenosti je knezu razkazoval ravnatelj dr. Gavazzi.

Nato je visoki gost s spremstvom obiskal moderno galerijo slik na Zrinjevcu, nato pa novi umetniški paviljon, za katerega je naredil načrt kipar Meštrovič. Knez namestnik si je v Meštrovičevem spremstvu podrobno ogledal razstavljenе umetnine. Med ogledom se je pred paviljonom nabralo veliko ljudstva, ki je kneza Pavla ob odhodu pozdravilo z burimi manifestacijami. Od tam se je knez namestnik odpeljal v Jugoslovansko akademijo, kjer sta ga pozdravila predsednik prof. Bazala ter podpredsednik z odborom in številnimi člani. V sejni dvorani je predsednik akademije imel pozdravni govor, v katerem je slavil knez namestnika kot podpiralca znanosti in umetnosti. Nato so mu razkazali dragocene rokopise in knjige, ki jih hrani akademija. Nato se je knez Pavle vpisal v spominsko zlato knjigo. Iz akademije je knez namestnik šel še v Strossmayerjevo galerijo, nato pa se je odpeljal v nadškofjski dvorec. Pri vstopu ga je pozdravil pomožni škof Salis-Seewis in ga popeljal v slavnostno dvorano, kjer ga je pozdravil nadškof dr. Stepinac. Knez namestnik in nadškof sta ostala v dolgem razgovoru, nakar si je v nadškofovem spremstvu ogledal stolnico.

Kneginja Olga si je dopoldne ogledala v spremstvu banice dijaško kuhinjo kraljice Marije, mestno otroško zavetišče, kjer je zelo pohvalila ureditev, nato drugo mestno zavetišče na Jordanovcu ter zavod za siromašne otroke na Lašini, kjer so ji varovanci priredili priručno pozdravno akademijo.

Popoldne je knez namestnik z banom in podbanom odpotoval čez Samobor v Kupinec na posestvo dr. Mačka. V Samoboru mu je tamošnja organizacija HSS priredila navdušen sprejem. V Kupincu je knez namestnik prišel ob 4 popoldne in bil doležen viharnega pozdrava od tamošnjega kmečkega prebivalstva. Za njim se je pripeljala tudi kneginja Olga.

V Kupincu je kneza in kneginjo sprejelo streljanje možnarjev in spalič članov Kmečke zaščite, pri vstopu na svoje posestvo je pozdravil knežjo dvojico dr. Maček obložen v pisanih kmečkih kožuh. Mačkova hčerka Nežica je izročila kneginji Olgi šopek rož, nakar je

vsa visoka družba odšla v hišo, kjer je dr. Maček postregel gostom z domačim kruhom in drugimi dobrotami svojega posestva. Visoki gostje so ostali ob veliki kmečki peči v živahnem pogovoru, nato pa so si ogledali vzorno urejeno posestvo hrvaškega voditelja.

Zvečer ob 20.30 sta knez namestnik in kneginja Olga priredila v kraljevem dvoru slovesno večerjo, katere so se udeležili predsednik vlade Cvetković, podpredsednik dr. Maček z gospo, hrvatski ban dr. Šubišić z gospo, zagrebski nadškof dr. Stepinac, nekaj senatorjev, generali, predsednik akademije itd.

Za tem so vsi visoki gostje obiskali veličastno plesno prireditev zagrebske zimske počasti v hotelu Esplanadu, katere se je udeležilo vse, kar v Zagrebu kaj pomeni. S to sijajno prireditvijo je bil uradni del obiska knežje dvojice v Zagrebu končan.

Knez namestnik in kneginja Olga bosta zapustila hrvaško prestolnico, z obiskom, s katerim sta slovesno potrdila sporazum in notranje pomirjenje države ter tam dobila sijajne dokaze, da je danes cilj in vzor hrvaškega naroda tisti, kakor cilj Slovencev in Srbov: močna, mirna in pravično urejena

Izjava dr. Mačka o razmerju med Jugoslavijo, Madžarsko in Italijo

Rim, 17. jan. m. Večerna izdaja lista »Giornale d'Italia« objavlja na prvi strani razgovor svojega belgrajskega poročevalca Tomaiuoloja z voditeljem Hrvatov, dr. Vladkom Mačkom. Ta razgovor objavlja pod naslovom »Po srbsko-hrvatskem sporazumu želi nova Hrvatska držati najpriščnejšo odnosa« in Italijo in Madžarsko. V tej izjavi je dr. Maček dejal:

»Mi želimo zdaj, ko so napor kronani z zmago, nadaljevati z organizacijo Hrvatov na federalistični podlagi, da bi sporazum dobil končno obliko glede razrešitve vprašanj med Srbi in Hrvati, in glede ureditve javne oblasti na Hrvatskem. Ti dve vprašanji se bosta rešili tedaj, ko bo prišlo do končne preureditve vse skupne države Jugoslavije, kar bomo zahtevali od narodne skupščine.«

Na vprašanje, kakšen bo hrvatski sabor, je dr.

Maček izrazil dvom, da bi opozicija avtoritarnih in levitarskih smeri mogla imeti več kot tri ali štiri poslance. Srbi, ki žive na področju banovine Hrvatske, bodo imeli okoli 20 poslancev. Končno je dr. Maček poudaril, da se želi izraziti razen o tem, kar se nanaša na hrvaško avtonomijo, tudi o odnosih, ki vladajo med Jugoslavijo, Italijo in Madžarsko. Italija in Madžarska nista samo naši najbližji sosed. Po sestavi se naše tri pokrajine vzajemno izpopolnjujejo, kar zahteva, da morajo biti v najpriščnejših odnosih. Toda še nekaj drugega je, kar je važnejše, to je, da tudi Italija in Madžarska želita varovati svoje koristi in ljubosumno varovati svojo nevtralnost. Izjavljam ob tej priliki, da je to, kar še bolj združuje Hrvatsko z vsemi njenimi sosedmi, dejstvo, da so si oni zbrali pot, ki je istočasno rešitev za nevtralnost in mir Jugoslavije.

Nemčija še vedno zbira vojsko vzdolž belgijske in holandske meje

Napovedi o morebitni ofenzivi 30. januarja

Bruselj, 17. jan. o. Zunanji minister Spaak je včeraj sprejel angleškega, francoskega, potem pa še nemškega poslanika. Posvetovanja s tujimi diplomati so veljala zadnjim dogodkom, zaradi katerih je Belgija bila prisiljena izvesti popolno mobilizacijo.

Potniki, ki prihajajo iz zahodne Nemčije v Belgijo in Holandijo, pripovedujejo, da nemško vrhovno poveljstvo še vedno z vso naglico premika čete proti belgijski in holandski meji. Takih premikanj ves čas sedanje vojne še ni bilo. Do sedaj je ob belgijski meji zbranih 17 divizij, 18 divizij pa čaka vzdolž holandske meje. Čete ob

tej meji so razdeljene v dve skupini. Sodijo, da bi ena od teh napadla Holandijo od severovzhoda, druga pa na jugozahodu. Tem četam so dodeljeni močni inženirski ter pionirski oddelki z vsem materialom, potrebnim za prekoračenje močvirnega in poplavljenega ozemlja.

Kopenhagen, 17. jan. o. Dopisnik velikega danskega dnevnika »Berlingske Tidende« poroča iz Berlina, da v nemških krogih računajo z morebitnim nemškim napadom na Belgijo in Holandijo. Te vesti prihajajo iz vodilnih krogov. Nekateri imenujejo celo 30. januar kot začetek ofenzive, češ da na ta dan pade sedma obletnica, kar je narodni socializem prevzel oblast v Nemčiji.

Izjava predsednika finske republike Kallia:

Do konca maja se Fincem ni treba nič bati

Zaradi mraza spet zastoj na finskih bojiščih

Bern, 17. jan. o. Dnevnik »Bund« prinaša izjavo, ki jo je njegov dopisnik dobil od predsednika finske republike Kallia. Predsednik je dejal, da so se Sovjeti zadnje dni vrgli na požiganje finskih nezavarovanih mest in ubijanje civilnega prebivalstva. Zadnje dni so sovjetska letala obmetavala z zažigalnimi bombami nad 100 finskih nezavarovanih mest. Pri teh napadih je bilo ubitih 243, hudo ranjenih pa 269 civilistov. Izgube bi bile lahko še večje, če bi finska protiletalska obramba ne bila tako dobra. Finsko topništvo je sestrelilo od začetka vojne 170 sovjetskih letal.

Finska bo vzdržala vse sovjetske napade če bo dobila gospodarsko in vojaško pomoč iz tujine. Do spomladi, to je do konca maja, se ji ni treba nič bati. Do takrat bo Fince branila zima, kaj bo potem se ne ve, toda Finska se bo branila z vsemi silami do zadnjega.

Newyork, 17. jan. o. Predsednik Roosevelt je sporočil zbornici, da sedanji nevtralnostni zakon, ki prepoveduje denarno pomoč vojskujočim se državam, ne more veljati za Finsko in Rusijo, ker Rusija ni napovedala Fincem vojne. Zato Amerika lahko da Finski pomoč v obliki posojila 65 milij. dolarjev, s katerimi bo Finska kupila živež in vojni material v Ameriki. Razen tega predlaga predsednik Roosevelt, naj ameriško finančno ministrstvo vrne Finski vse obroke, ki jih je plačala na račun vojnih dolgov. Ti obroki znašajo 234 milij. dolarjev.

Helsinki, 16. jan. o. Uradno sporočajo, da je

včeraj letelo nad Finsko okrog 60 sovjetskih letal, ki so vrgla okrog 600 bomb. Zaradi bombardiranja v Viborgu so bile ubite 3 osebe, 50 pa je bilo ranjenih. Poudarjajo, da so v primeri z intenzivnostjo bombardiranja žrtve zelo neznatne. Tako je bilo v Aboju ranjenih samo nekaj civilistov, smrtnih žrtev pa ni bilo. Druge operacije so zaradi stranskega mraza zastale.

Holandija kupuje orožje v Italiji

Amsterdam, 17. jan. o. Te dni je odpotovalo v Italijo holandsko vojaško zastopstvo, ki ga vodi general Hassellman. Zastopstvo bo obiskalo razne italijanske vojne industrije ter se pogajalo za obsežne nakupe orožja v Italiji. Zlasti se Holandija zanima za italijanska letala in za orožje, ki služi obalni obrambi.

Gospodarski odnosi med Sovjeti in Bolgarijo

Sofija, 17. jan. m. Danes odpotujejo v Moskvo zastopniki bolgarske industrije, ki se bodo pogajali o predelavi surovin v bolgarskih predelnicah, t. j. predvsem 10 milijonov kg bombaža, ki ga je Rusija namenila izvoziti v Bolgarijo. Istočasno odpotuje v Moskvo tudi zastopstvo tekstilnih tovarn.

Tri angleške podmornice potopljene pred Helgolandom

Zavezniki so dozdaj izgubili štiri podmornice, Nemčija pa 49

London, 17. jan. o. Poveljstvo angleške mornarice uradno sporoča, da se angleške podmornice »Undine«, »Seahorse« in »Starfish«, ki so bile poslone da izvedejo določeno vojno nalogo pri nemškem utrjenem otoku Helgolandu, niso vrnile v oporišče in da jih je treba smatrati za izgubljene. Rodbine mornarjev s podmornic so bile o nesreči obveščene.

Podmornice so bile najbrž uničene od nemških min, ne da bi Nemci vedeli, da so podmornice blizu Helgolanda. Nemško uradno poročilo o izgubi treh angleških podmornic je prišlo šele po angleškem poročilu.

Vesti 17. januarja

Predstojnik finske protestantske cerkve je izdal proglas na vse krščanske cerkve sveta, naj bi moralno in gmočno podprle finski narod v njegovem junaškem boju za svojo svobodo in za obrambo evropske civilizacije pred poplavo komunizma.

Švedski general Linder je prevzel poveljstvo nad švedskimi, danskimi in norveškimi prostovoljci na Finskem in jim dal proglas, v katerem poudarja, da se prostovoljci bore za svobodo vseh severnih držav.

Na švedskem bodo v korist Finske prodajali posebne značke, ves izkupiček pa bodo poslali na Finsko.

Špansko-francoska trgovinska izmenjava bo letos dosegla vrednost milijarde frankov. Tako določa novi trgovinski sporazum, ki je bil pred nekaj dnevi podpisan.

150.000 goldinarjev so že zbrali na Nizozemskem za finski Rdeči križ. Denar so že poslali v Helsinki.

Finska vlada je poslala v Ankaro posebno darilo za ponesrečence ob zadnjem potresu. V Turčiji so bili nad tem darilom silno ganjeni, kajti Finska je v tako hudi nevarnosti, pa je vendar želela pokazati svoje simpatije do Turčije.

Japonska in Egipt se pogajata za novo trgovinsko pogodbo. Zdaj bo posebno odposlansvo egiptskih trgovcev odšlo na Japonsko in bo tam ugotovilo, katero blago bi se dalo na Japonskem kupovati.

Šef turskega generalnega štaba maršal Čakmak je obiskal včeraj pokrajino Erzinđan, nato pa je odpotoval v Erzurum.

Tudi francoska letala so posnemala angleški primer in so danes ponoči letela globoko nad Nemčijo in nato tudi čez Češko in Moravsko. Nasprotno pa so nemška letala letala nad Francijo, vendar pa so Francozi eno njihovo letalo zbili.

Za predsednika republike Equator je bil izvoljen predsednik senata Aroja del Rio. Njegov protikandidat socialist Belasco Ibarra je poskušal med agitacijo izvršiti državni udar, toda zato je bil sedaj aretiran.

Poročil o silnem preganjanju Poljakov v krajih, katere je zasedla Nemčija, so žal popolnoma resnična. Zdi se, da hočejo Nemci nasilno iztrgati poljski narod, zlasti njegovo razumnost. Število poljskih žrtev je ogromno — je govoril včeraj predsednik angleške vlade Chamberlain v poslanski zbornici.

Za 8.000.000 dolarjev lovskih letal je naročila Anglija pri ameriških tovarnah.

Trgovska pogajanja med Nemčijo in Belgijo so se včeraj zaključila v Bruslju.

Sovjetsko opozorilo Švedski in Norveški je prišlo tik pred sestankom parlamenta v obeh državah — podobno kakor je Rusija dala ultimatum tudi Finski pred sestankom parlamenta dne 31. oktobra lani. Tako razpravljajo francoski listi.

Francosko časopisje se norčuje iz nemške propagande po radiu. Tam nastopajo vsak dan razni vojni ujetniki in govore svojem, čez dva dni pa pride v francoske liste izjava, da je ta in ta francoski vojak na dopustu pri svoji rodbini in podobno. Francoske vojaške oblasti vsakemu vojaku, katerega nemška propaganda razglasi za ujetnika, dajo dopust, da lahko osebo zanikuje nemške vesti.

Madžarski listi s posebnim poudarkom pišejo o izjavi dr. Mačka, ki je dejal, da ni ovire, da bi tudi Madžari in Nemci na Hrvaškem nastopili pri volitvah, če bodo ustregli določilom o vlaganju volilnih seznamov.

Dvajset nemških ljudskih šol je bilo odprtih v Varšavi in okolici. Poljske šole so še vedno zaprte.

Na Estonskem vlada tak mraz, da ga ne pomnijo od leta 1866. V jugovzhodni Estoniji je v minuli noči padel termometer na 46 stopinj pod ničlo. Zaradi snežnih viharjev so nastale velike ovire za železniški in ostali promet.

V Moskvi je termometer kazal včeraj ob 10 dopoldne 38 stopinj pod ničlo. Ob 17 pa je padel celo na 42 stopinj.

Slovenska poročila v belgrajski kratkovalovni radijski postaji

Belgrad, 17. januarja.

Kratkovalovna radijska postaja v Belgradu, Miloša Velikog ulica 16, prične 21. t. m. z rednimi poročili v slovenskem jeziku. Vsak ponedeljek bo poročilo: »Balkanski svet« in sicer ob 20.10, vsak četrtek bo ob 20.10 »Zunanje politični pregled«, vsako soboto pa bo ob 20.10 »Gospodarski pregled«.

Ze sedaj pa oddaja kratkovalovna radijska postaja vsak dan vesti v slovenskem jeziku in sicer ob 20.40. Oddaja: YUA 49.18 m in YUC 31.56 m.

Uvajanje boljševiškega reda v poljski Ukrajini

Pariz, 17. jan. o. Iz Krakova prihajajo poročila o brezobzirnem uvajanju boljševiškega reda v zasedeni poljski Galiciji in Ukrajini. Potem ko so boljševiki postrelili vse ukrajinske voditelje, ki so se prej zavzemali za združitev z Rusijo, so začeli z obsežnimi zaplembami zasnove lastnine. Država je zasedla vsa večja poslopja in lepše stavbe po vseh ukrajinskih mestih. Veleposestev niso razdelili, kakor so to pričakovali kmetje, marveč so vzeli kmečjemu ljudstvu tudi tisto zemljo, ki je bila njegova last. Zaradi tega je med kmeti zavladalo veliko nezadovoljstvo, na kar je boljševiška politična policija začela kmete in razumnost v množičnih izganjanju v Sibirijo.

Italijanski poslanik Indelli odhaja iz Belgrada v Lizbono

Rim, 17. jan. m. V Rimu potrjujejo vesti o večjih diplomatskih premestitvah. Po teh poročilih je prestavljen tudi dolgoletni italijanski poslanik na jugoslovanske mdvoru Mario Indelli, ki odhaja za veleposlanika v Tokio. Za novega italijanskega poslanika v Belgradu je imenovan dose-danji italijanski poslanik v Lizboni Giorgio Francesco Mamelli. Novi poslanik je bil prvič imenovan leta 1933, ko je dobil poslaniško mesto v Rigi. Od tod je bil prestavljen v Lizbono.

Razen premostitve dosedanjega belgrajskega poslanika za veleposlanika v Tokio, je prestavljen tudi dosedanji poslanik v Sofiji, grof Taloma, za poslanika v Budimpešti. Na njegovo dosedanje mesto v Sofiji pa prihaja dosedanji svetnik italijanskega veleposlaništva v Berlinu Magistratti.

O pomenu knežjega obiska v Zagrebu obširno poročja tudi vatikansko glasilo »Osservatore Romano«.

Francoska poslanska zbornica je s 500 : 2 glasovoma razveljavila komunistične poslanske mandate

Pariz, 17. jan. o. V poslanski zbornici se je včeraj začela razprava o zakonu, s katerim bodo komunističnim poslancem vzeli mandate. Razpravo je začel poslanec Tixier de Vignancourt, ki je navajal dokaze za veleizdajalsko delovanje komunističnih poslancev in komunističnih organizacij v sedanji vojni. Navajal je, kako so komunistični veljaki — kakor pri nas in povsod — od Moskve plačani za to, da s propagando, pisanjem in pripravljenjem revolucije uničujejo narodno odpornost. Dokazoval je dalje, da v sedanji vojni francoski

komunisti delujejo po navodilih iz Nemčije, kar dokazuje dejstvo, da je glavni tajnik komunistične stranke Thorez pobegnil v Nemčijo. Govornik je zahteval, naj vlada takoj odpove diplomatske zveze s Sovjeti, češ, da je sovjetsko poslaništvo v Parizu središče sovražnega vohunstva.

Po nekaj govorih je zbornica glasovala po zakonu, ki je bil sprejet s 500 glasovi proti dvema, z večino, kakršne zlepa ne pojmiš. Sprejeteje tega zakona pomeni začetek brezobzirnega boja komunizmu v Franciji.

Božji mlini...

Ko prebiramo časopisna poročila, kako strašno je divjal potres v obširnih pokrajinah Male Azije, nam nehoti uhajajo spomini na dogodke, ki so se med svetovno vojno odigrali na teh tleh.

Tu je živel narod Armencev, ki nam je sodoben po veri in kulturi. Prišli so z Balkana čez ruske stepe in čez Bospor v Malo Azijo in so se v 7. stol. pr. Kr. za stalno naselili v goratih pokrajinah med Kaspijskim in Črnim morjem. Njihova narava je trda in žilava, saj so skoraj v vsakem stoletju morali prestati kak pokolj. Toda v vsej dolgi trpljenji polni zgodovini niso Armenci nikdar toliko trpeli, kakor ravno pod turško oblastjo. Že za časa sultana Abdula Hamida so se od strani turških oblasti upirjali pogromi nad Armenci; padlo je v enem samem letu preko 100 tisoč prebivalcev, a kar se je z ubogim narodom godilo, ko s oprišli na oblast Mladoturki, to presega vsako, še tako strašno predstavo okrutnosti.

Svobodomiselnost mladoturške stranke so vodili ljudje, ki so študirali na nemških univerzah in se tam navzeli pretriranega nacionalizma.

Mladoturki: »Armence je treba vse poklati«

Ob izbruhu svetovne vojne so Armenci iz Turčije in Rusije imeli konec julija 1914 v Erzerumu kongres, na katerem so razpravljali, kako se bodo v vojni zadržali, ker so razdeljeni na dve državi. Mladoturki so domače Armence šuntali, naj vplivajo na svoje rojake v Rusiji, da se ti upro, za nagrado pa dobe po vojni avtonomijo. Armenci so te nasvete Mladoturkov odločno odklanjali. Mladoturški voditelji so bili zaradi tega seveda hudo razjarjeni in že tedaj je dozoreval v njihovih glavah načrt o popolnem iztrebljenju armenskega naroda.

Po vojni se je našlo pismo z datumom od 18. februarja 1915, v katerem osrednji odbor mladoturške stranke sporoča Kemalu paši, ki je bil tedaj vrhovni poveljnik armade v Siriji, naslednje: Odbor je sklenil, da je treba iztrebiti vse v Turčiji živeče Armence. Nihče ne sme živ ubežati. Odbor je dal vladi daljnosežna tozadevna pooblastila. Vlada bo valijem (okrajnim načelnikom) pravočasno izdala navodila za pokolj Armencev.

...in so jih tudi poklali

Izvedba tega načrta je bila točno in smotrno pripravljena in izvršena. Najprej so orožniki preiskali vse armenske hiše po Vzhodni Anatoliji in pobrali vse orožje. Ob tej priložnosti so prijeli mnogo uglednih Armencev, ki so med strašnimi mukami izdali imena dozdevnih vohunov in izdajalcev domovine. Nato so se pod vodstvom Mladoturkov zbirale čete izpuščenih zločincev in kurdskih razbojnikov, ki so plenile po armenskih vaseh in izivale Armence na upor.

Po hišah so orožniki uganjali nezasiščane okrutnosti. Ljudje so morali prestajati strahotna mučenja.

Vsi moški od 18. do 48. leta so bili poklicani v vojaško službo. Porabili so jih za delavske od-

delke pri zgradbi cest. Od strahotnih naporov, pomanjkanja hrane in od nečloveških pretepanj so morali v trumah umirati. Kar jih ni pomrlo, so jih redne turške čete, ko so bile ceste dograjene, v kaki soteski postrelile.

Povod za splošno odstranitev prebivalstva pa so dali

dogodki v mestu Van

Prebivalci tega mesta so se po najrazličnejših šikanah, ki so jih Turki uganjali nad Armenci več mesecev, utaborili v svoji mestni četrti, hotele rešiti vsaj ženske in otroke pokolja. Štiri tedne so se junaško branili pred turškimi oblegovalci. Nenadno pa so Turki pobegnili. Mestu so se od vzhoda bližali Rusi. Toda čez dva meseca pa so morali bežati z Rusi vred nazaj, ker so mesto spet zasledili Turki.

To je vlada smatrala za veleizdajo, in izdelal se je peklenški načrt za splošno odstranitev vseh Armencev. Toda ne takšno odstranitev, da bi se Armenci lahko naselili na drugem ozemlju, kot gledamo dandanes podobne pojave v Evropi, temveč naj bi bila to pretveza, pod katero bi se vseh Armencev za vedno iznebili.

Takrat sta Turčijo vladala notranji minister Talaat paša in vojni minister Enver bej.

Troje tehničnih dokazov

Iz treh podatkov, ki pa so bili šele po vojni obelodani, je razvidno, da so Turki imeli namen Armence iztrebiti.

1. Talaat paša se je kmalu ob pričetku svetovne vojne izrazil uradniku nemškega poslanstva v Carigradu Mortmannu takole: Velika porta bo svetovno vojno izrabila v to, da se bo temeljito otresla svojih notranjih sovražnikov in to brez strahu, da bi zunanji svet mogel v tem oziru kaj posredovati.

2. Šifrirana brzojavka Talaat paše od 15. septembra 1915, ki se glasi: Že prej je bilo sporočeno, da je vlada na ukaz odbora mladoturške stranke sklenila, vse v Turčiji živeče Armence iztrebiti. Brez ozira na čustva in vest, je treba storiti konec njihovemu bivanju med nami.

3. In še eno šifrirano brzojavko Talaat paše so našli, brzojavko, ki je bila poslana valijem in ki se je glasila: Končnega zatočišča za armenske izgnance ne sme biti nikjer.

Iz tega je razvidno, da so Turki hoteli pokolj Armencev z deportacijo samo maskirati pred svojimi zavezniki v Evropi. So pa na ta način zadali ubogemu narodu še vse strahotnejše muke, kot bi ga na naglo nasilno pomorili.

Nastopili so mučeniško pot...

Meseca junija 1915 so se te grozote pričele. Iz vseh mest in vasi Cilicije, Anatolije in Mezopotamije so armenske družine nastopile svojo mučeniško pot. Izgon se je vršil na ozemlju, velikem kot je bila bivša Avstro-Ogrska monarhija in vsa Nemčija ter Švica skupaj (1.880.000 kv. km).

Izgon so ljudem naznanili le nekaj dni prej. Izgnanci so morali pustiti vse svoje premoženje

S francoskega bojišča: Že brni motor in letalci so nared, da odplovejo nad sovražne poljane.

doma, kajti izgon je bil obenem zaplomba vsega armenskega premoženja, ki je bil milijonske vrednosti. Moške, kar jih je še ostalo, so ločili od žena in otrok, odpeljali in pobili. Mlajše ženske in dekleta so orožniki prodajali v turške hareme, kar jih niso med potoma ugrabili kurdski razbojniki. Trgovina s sužnji ni že od križarskih vojsk dalje tako cvetela. Kar ni bilo možno prodati, so orožniki tirali dalje. Mesece so trajala potovanja. Lakota, žeja, neznosna vročina in boleznii so končale ljudi v trumah. Še srečen je bil, kdor je pod biči orožnikov za vedno obležal na žgočem puščaevskem pesku.

Po pripovedovanju nevtralnih priči je več kot dve tretjini izgnancev bilo pobitih ali jih je pomrlo. Strahoten smrad je okuževal puščaevski zrak, tako da je poveljnik sirske armade Kemal paša (pokojni Atatürk) sam protestiral pri Veliki porti, češ da mu bodo gnijota trupla povzročila med njegovo armado tifus in kolero.

Kar je izgnancev še ostalo, so se kot okostnjaki privlekli v Mezopotamsko puščavo. Toda tudi tu jih niso pustili pri miru. Cele tedne so jih gonili ob vročini 60 stopinj Celzija po puščavi okrog, brez vode, brez obleke, brez živeža, dokler jih ni strahovitih muk rešila smrt.

Tega pokolja se je udeleževala tudi redna turška vojska. Od Armencev, ki so morali mimo soteske Kemah, t. j. 12 ur od garnizijskega mesta Erzinjan, o katerem smo brali, da ga je potres popolnoma uničil, so v dneh od 10. do 14. junija vladne čete 86. konjeniške brigade pod vodstvom svojih častnikov poklale nad 30.000 skoraj samih žena in otrok. Način nečloveškega klanja se ne da zapisati.

»Armenskega vprašanja ni več«

Dne 31. avgusta 1915 se je mogel Talaat paša izraziti nasproti nemškemu poslaniku knezu Henlohe Langenburgu: »Armenskega vprašanja ni več.

Poboji so bili v glavnem končani. Kar je ljudi ostalo še živih, so jih natrpali v koncentracijska taborišča Arabske puščave. Ti izgnanci niso imeli svojih nobenih življenjskih sredstev in so bili brez-potno zaprti smrti od lakote. Če pa so se prepočasi umirali, so jih večer za večerom po oddelkih udrili k Eufratu, postrelili in trupla zmetali v reko.

Med izgnanci so bili tudi izobraženi in bogati ljudje, vajeni ugodnega življenja. Orožniki so jih hladnokrvno pustili umirati lakote in se naslajali na njihovih mukah. Ljudje so jedli sploh vse, kar so dosegli: travo, puščaevski osat, lastne ekskremente. Popolen pekel na zemlji! Vse načine mučeniške smrti, kar jih je človeški rod skozi stoletja moral pretrpeti, je ubogi armenski narod sam pretrpel v enem letu prosvetljenega dvajsetega stoletja.

Vseh Armencev pred vojno je bilo v Turčiji 1.845.450. Od teh je zbežalo čez Kavkaz okrog 250 tisoč; približno toliko se jih je na drug način rešilo. Vse ostalo prebivalstvo je bilo trpinčeno do smrti.

Glavni nagib, ki je vodil vlado, da se je odločila iztrebiti Armence, je bil poklep po premoženju. Turčiji to, kot vidimo, ne prinaša blagoslova.

Narečite in širite Slovenski dom!

Pisan drobiž

Velik požar v Sisuki na Japonskem so pogabili po 15 urah. Zgorelo je 6500 hiš, 35.000 ljudi pa je ostalo brez strehe. Dve osebi sta izgubili življenje, 58 pa je težje ali lažje ranjenih. Razmeroma majhno število žrtev je treba pripisati okolnosti, da je ogenj izbruhnil podnevi in da veter ni spremenil smeri. Koliko je stvarne škode, še ni znano; poročajo pa, da zavarovalnine, ki bodo izplačane, znašajo 25 milij. jenov.

Najstarejši sin kalifa španskega Maroka se je vpisal na madridsko gimnazijo. Razen njega se je vpisalo v isto gimnazijo še nekaj sinov uglednih marokanskih plemičev.

V Mali Aziji in na področju Egejskega morja se zemlja še vedno trese. Dne 6. januarja so v bližini otoka Krete občutili potres, danes pa poročajo z otoka Kios o srednjemočnem potresu, ki pa ni povzročil škode.

Pariška izdaja lista »Newyork Herald Tribune« poroča, da je prvi oddelek ameriških prostovoljcev prispel na Finsko. Ameriške prostovoljce bodo vodili finski častniki ter jih predvsem učili smučanja in streljanja.

Prvo radijsko oddajo v angleškem jeziku v Ankar, ki se je predvečerašnjim začela ob 12.15 z govorom britanskega veleposlanika, je prav po načrtu motila neka tuja radijska postaja, verjetno sovjetska.

Okoli 100 nemških mornarjev s parnika »Columbus«, ki bi se po prejšnjih napovedih morali vkrcati na japonski parnik »Takuma Maru« ter se čez Japonsko in Sibirijo vrniti v Nemčijo, je opustilo to namero in bodo rajši ostali tam.

Med drugimi zadnjimi ukrepi je belgijska vlada sklenila zapleniti vse komunistične liste brez ozira na to, pod kakšnim naslovom izhajajo.

Iz Džedaha poročajo, da je tja prispel emir Ibn Saud, ki potuje v Mehiko.

Radio

Program radio Ljubljana

Sreda, 17. januarja: 7 Jutranji pozdrav — 7.05 Napovedi, poročila — 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 12 Izlet v tuje kraje (plošče) — 12.30 Poročila, objave — 13 Napovedi — 13.02 Rudolf Filh igra harmoniko — 14 Poročila — 18 Mladinska igra: A. Adamič: Knoblehar, zgodovinska igra. (Clani radijske igralne družine) — 18.40 Stajerski gradovi VI. (g. prof. Leo Pettau) — 19 Napovedi, poročila — 19.30 Nac. ura: Jovan Ristič, državnik in zgodovinar ob priliki 40-letnice smrti (dr. govan Radonič) Bdg. — 19.40 Objave — 19.50 Nevidni rastlinski sovražniki (dr. M. Vraber) — 20 Preno iz Maribora: Smetana: Ma vlast, simf. ciklus (izvaja orkestralni odsek Glasb. Matice v Mariboru) — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Veseli češki goledi in pevci (plošče).

Cetrek, 18. jan.: 7 Jutranji pozdrav — 7.05 Napovedi, poročila — 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 12 Rapodije (plošče) — 12.30 Poročila, objave — 13 Napovedi — 13.02 Salonski kvartet — 14 Poročila — 18 Pester apored Radij. orkestra — 18.40 Slovenska za Slovence (dr. R. Kolarič) — 19 Napovedi, poročila — 19.30 Nac. ura: Telovalodno predavanje — 19.40 Objave — 19.50 Deset minut zabave — 20 Pevsko društvo »Sava«, dirig. Fr. Venturini — 20.45 Koncert simf. glasbe (plošče) — 22 Dapo. edl. poročila — 22.15 Koncert Radij. orkestra.

Petek, 19. jan.: 7 Jutranji pozdrav — 7.05 Napovedi, poročila — 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 11 Soliska ura: Po Norveškem (Jul. Sukter-šič) — 12 Po naših stezicah (plošče) — 12.30 Poročila, objave — 13 Napovedi — 13.02 Opold. koncert Radij. orkestra — 14 Poročila — 18 Ženska ura: O hranilih (Zinka Meri) — 18.30 Komorni trio (plošče) — 18.40 Francoščina (dr. St. Lehen) — 19 Napovedi, poročila — 19.30 Nac. ura: Od Vodopisa do Lisčara, razvoj drevov, književnosti (Arsen Venselides, Zeb) — 19.40 Objave — 19.50 Kotiček SPD: Smučišča v Kamniških planinah (P. Kunaver) — 20 Koncert lahke glasbe (Radij. orkester) — 21.10 Sonata: gdč H. Seifert, klavir: S. Kopore, predavanje — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Pisana šara (plošče).

Drugi programi

Sreda, 17. januarja: Belgrad: 20 Opera Zagreb: 20.30 Preno iz Italije — Bratislava: 20.15 Zab. konc. — Sofija: 19.45 Opera — Budimpešta: 21.10 Violina — 22.10 Vojaška godba — Beromünster: 20.15 Scariatti-jeva sonata — 20.30 Ljudska pesem in ples — Bukarešta: 20. Ork. konc. — 21.30 Kom. gl. — Stockholm-Hörby: 20 Kabaret — 21.30 Beethovne skladbe — Trst-Milan: 17.15 Violina — 21.40 Simf. konc. — Rim-Bari: 21 Opera »La forza del destino« — Florencia: 21 Loharjeva opereta »Frasquita« — Poste Parisien: 19.25 Pisan večer — Sottens: 20.30 Simf. koncert.

Cetrek, 18. januarja: Belgrad: 20 Humor — 21 Nar. pesni — Zagreb: 20 Opera — Bratislava: 20.30 Jugosl. gl. — 21.15 Bachov konc. — Sofija: 20. Vok. konc. — 20.30 Klavir — 21 Napolitanske pesmi — Beromünster: 20 Rossinijeva opera »Seviljski brivec« — Budimpešta: 20.10 Ork. konc. Bukarešta: 20.15 Filh. konc. — Stockholm-Hörby: 20.35 Verdijska opera »Rigoletto« — Trst-Milan: 17.15 Vok. konc. — 21 Opera »Andre Chénier« — Rim-Bari: 22.30 Violončela — Florencia: 20.30 Moderna gl. — Sottens: 21.10 Zbor in soli.

Sredi polja na nemirnem Zahodu je končalo letalo vrste »Potez«

A. G. Barrill

DVE BEATRICI

A niso samo divjaki pasli svoje radovednosti. Kolumbovi mornarji so se polagoma približali in opazovali te čudne ljudi. Kozma je imel popolnoma prav, ko je trdil, da so prav malo oblečeni. Po večini so bili popolnoma gol. Nekateri so imeli po bakrenorodeči koži črne in rdeče znake; vsi pa so imeli konec nosu rdeče pobarvan. Temni lasje niso bili kodrasti, pač pa so se avtoli, kot da bi bili namazani s kakšno masčobo. Celo so imeli vsakoli, potez pravilne; bili so srednje postave.

Mogli so opazovati tudi orožje teh divjakov, kajti nekateri izmed njih so bili oboroženi. A kako rečno je bilo to orožje! Nekateri so imeli loke in puščice a konico iz ribje kosti. Nekateri so imeli sulice, dolge lesene palice, ki so imela na koncu pritrjen zob divje zverine ali pa kamenito konico. To priprosto orožje je pričalo, da so bili miroljubni.

Po veliki obilici raznovrstnih sadežev, ki so rasti naokoli, se je dalo ekleptati, da prebivalci tega otoka niso trpeli pomanjkanja. Mornarji so medtem pripravili kosilo in Kolumb je povabil nekatero izmed divjakov, naj pokusijo njihovo hrano. Sprejeli so sicer ponudbo, a očividno jim hrana nebeskih sinov ni bila všeč. Ko pa je po nesreči padel kuharju krožnik na tla in se razbil, so planili vsi hkratu in se skoraj stopli za svetilkajočo se črepinje.

Ves dan je mislil v eladkem počitku. Divjaki so odvedli nekatero nebeske sinove, tako so namreč imenovali novoročence, v svoja bivališča, ki pa so bila zelo rečna in primitivna. Kolumb se je prepračil, da je to ljudstvo še popolnoma divje in da mora bogata Indija biti še zelo daleč.

Proti večeru je admiral vele mornarjem, naj se vrnejo na ladje. Domačini so vsi prevzeti opazovali tujce, ki so stopili v čolne in odveslali. Ko pa se je oddaljil tudi dobri mož z zlatimi lasmi, so začeli vpiti in jokati. Admiral pa jim je s kretnjami dopovedal, da se drugi dan zopet vsi vrnejo.

Res so se naslednji dan mornarji nameravali vrniti na otok; a preden so se vkrcali v čolne, so zaslišali vesele krike in zagledali celo množico divjakov, ki je plavala okrog ladij. Nekateri so pripluli

54

v svojih čolnih, katere so naredili iz drevesnih debel. Bili so ti čolni zelo dolgi in ozki. Ob najmanjši nepazljivosti so se preobrlni in divjaki so popadali v vodo; a niso bili zaradi tega v zadregi. Priplavali so na površje, zpraznili čoln z nekakšnimi votlimi bučami in zopet poskakali vanj.

Divjaki so prinesli s seboj razne darove: sadje, bombaž in udomačene papige. Nekateri izmed njih so imeli prevrtno nosenice in v teh luknjah koščke zlata. Prav radi so dali ta okrasek v zameno za kakšen zvonček. Admiral pa jim je to zabranil, ker je vse zlato moral prihraniti za vladarje. Vprašal je divjake, kje so dobili zlato. Kazali so proti zahodu proti nekemu oddaljenemu kraju, katerega so imenovali Cibao.

Ves dan so smeli mornarji in častniki ogledovati otok in se seznanjati z domačini. Naslednji dan, 14. oktobra, pa je Kolumb odinil e svojimi ladjami proti drugim otokom, katerih je opazil precejšnje število, nedaleč od onega, na katerem so pristali.

Usmerili so ladje proti največjemu izmed teh otokov, ki je bil oddaljen pet milj. Tudi tu so našli divjake, ki so se jih sprva bali, a so se jim kmalu približali. Tudi ti so bili popolnoma gol. Njihove koče so bile borne, o zlatu, o katerem je Kolumb mislil, da ga najde v izobilju, pa ni bilo mnogo sledu.

Obiskali so še nekatere otoke, vedno v smeri proti zahodu. Tu pa je bilo videti že večje blagostanje. Nekatero ženske so imele celo plašče. Koče so bile večje in zelo snažne. S pomočjo nekaterih domačinov z otoka San Salvador, katere je vzel s sabo in ki so se že naučili nekaj španekih besed, je Kolumb izvedel, da je znameniti otok Cibao, katerega je že večkrat slišal imenovati, le nekoliko milj proti jugu.

Radi neugodnega vremena, so ladje dosegle ta otok šele 28. oktobra. Kolumb ga je imenoval Juan; a to ime mu ni ostalo. Pozneje so ga imenovali Kuba. Tudi drugi otoki po večini niso ohranili imen, katere jim je dal Kolumb.

V zalivu, kjer so se ladje najprej ustavile, je bila majhna vasica. Domačini so se gnetli na bregu; ko pa so se približali čolni z Evropejci, so vsi z blekovito naglico zbežali v bližnji gozd. Mornarji so pregledali naselbino, ki je bila večja od vseh, kar so jih videli do tedaj. Kolibe so bile precej prostrane in izredno snažne. Videlo se je, da vlada tu večje blagostanje, kot drugod. Našli so celo nekaj preprosto izdelanih podob malikov.